

•ธรรมชาติดีคือพื้นฐานการศึกษาของมนุษยชาติ

----- ระเบียบ สำคัญ

หากทวนกลับไปทบทวนสิ่งที่ชีวิตเราแต่ละคนผ่านพ้นเหตุการณ์ต่าง ๆ มาแล้วไม่ว่าเรื่องเล็ก เรื่องใหญ่ น่าจะพบความจริงว่า ในแต่ละช่วงที่ผ่านไปผ่านมาโดยมีปีใหม่ เข้ามาแทนที่ซึ่งธรรมจักรการเปลี่ยนแปลงบนพื้นฐาน-ธรรมชาติดีมีเหตุผล เตือนสติมนุษย หลายคนนิยมส่งความสุขถึงกันจนถือเป็นธรรมเนียมโดยมีการอาศัยสื่อ-ชนิด อย่างไม่รู้ตามหากหวังจะให้บรรลุผลสมตามเป้าหมายควรมีสื่อ**"จากใจถึงใจ"** ซึ่งทุกคนสามารถกระทำ-ได้ในทุกโอกาสเป็นพื้นฐานสำคัญรวมอยู่ด้วย

ในเมื่อ**"ภาวะหลากหลาย"**คือสังขารของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมนุษย์มีจิตใจเป็นราก-ฐาน เราคงต้องให้ความสำคัญแก่**"ความหลากหลายของแนวคิด"** ณ จุดนี้เองจึงพบความจริงว่าพฤติกรรมในการ ส่งความสุขถึงกัน บ้างก็นำปฏิบัติโดยที่ตระหนักถึงความสำคัญของน้ำใจซึ่งตนพึงมีต่อเพื่อนมนุษย์โดยหน้าที่ บ้างก็ กระทำจากความรู้สึกในคุณงามความดีของอีกด้านหนึ่ง แต่บ้างก็เป็นไปในรูปแบบที่แอบแฝงไว้ด้วยเงื่อนไขซึ่งหวัง-ว่า น่าจะมีผลสนองประโยชน์ด้านรูปวัตถุแก่ตนและพรรคพวก

อย่างไรก็ตาม บุคคลใด เข้าใจถึงความหลากหลายของมนุษย์อย่างแท้จริงย่อมสามารถรู้ได้ถึงความจริงจึง-ไม่ถือสาหาความแทนที่จะยึดติดอยู่เพียงจุดใดจุดหนึ่งซึ่งทำให้เกิดความทุกข์ และผู้ที่ไม่ทุกข์แล้วย่อมไม่หลงความสุข ในด้านซึ่งตนได้รับจากสิ่งภายนอก จึงถือว่าเป็น**"บุคคลผู้มีสติ"**สามารถรู้เท่าทันต่ออิทธิพลสิ่งต่าง ๆ ดังนั้นในด้าน การนำปฏิบัติย่อมรู้ว่า**"สิ่งใดควรหรือไม่ควรอย่างไร"**

จากทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่เป็นจริงของสังคมปัจจุบัน ซึ่งทำให้หลายคนอาจรู้สึกว่า เลวร้ายมากขึ้นจึงทำให้ เกิดความทุกข์ และนำไปสู่การดิ้นรนต่อสู้เพื่อหาทางออก แต่ในที่สุดก็พบว่าไม่อาจแก้ไขอะไรได้จริงจัง ซ้ำยังมี-กระแสสะท้อนกลับมาเป็นผลทำให้ตนต้องเจ็บตัวอีกด้วย ซึ่งจริง ๆ แล้วภาวะเจ็บตัวจากผลการกระทำของแต่ละ-คนก็คือส่วนหนึ่งที่ถือสังขารปรากฏอยู่ในระบบการ เรียนรู้ซึ่งธรรมชาติได้มอบมาแต่กำเนิดในวิถีชีวิตทุกคน จึงหา ใช้สิ่งเลวร้ายดังเช่นความรู้สึกจากตัวเองขณะที่กำลังเผชิญกับปัญหาไม่ หากเป็นสิ่งช่วยให้สามารถเข้าใจถึงธรรม-ชาติในรากฐานตนเองได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

แม้จะมีบางคนยังละทิ้งไม่ถึงระดับซึ่งช่วยให้ทวนกลับมาองสู่อีกด้านหนึ่ง ทำให้ยังคงดิ้นรนสร้างภาพที่ตน ประดิษฐ์ขึ้นจากกิเลสในตัว ต่อไปอีกว่า **"สามารถแก้ไขได้หา เรื่องนั้น เรื่องนั้นได้แล้วโดยนำเอาภาพเฉพาะ-หน้ามาอ้าง"** ส่วนบุคคลผู้เข้าใจ ถึงความจริงแล้วย่อมมองเห็นสังขารว่า**"เพราะมีโอกาสสัมผัสและเรียนรู้ถึง ความทุกข์แล้ว จึงช่วยให้ตนสามารถเข้าถึงความสุขที่แท้จริงได้ในที่สุด"** ส่วนผู้ที่ยังยึดติดก็จำต้องมุ่งหน้าต่อไปอีก

ความทุกข์จึงหาใช้สิ่งที่น่ารังเกียจไม่ ดังนั้นบุคคลใดกลัวความทุกข์ดังเช่นที่ชอบนำมาอ้างเพื่อหวัง เรียกร้อง ความสนใจ แทนที่จะคิดต่อสู้ด้วยลำแข้งตัวเองอย่างรู้สึกท้าทาย จึงเปิดโอกาสให้อ่านได้ว่า วิถีชีวิตยังคงห่างไกล ต่อการ เข้าถึงความสุขที่แท้จริง

อนึ่ง หากมองเห็นได้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งปรากฏขึ้นไม่ว่าใครจะรู้สึกว่าเป็นดีหรือไม่ดีอย่างไรย่อมถือว่าเป็นอัมมะ-หังสัน ดังนั้นประเด็นที่หยิบยกมากล่าวจึงน่าจะสะท้อนภาพให้เห็นถึง**"อัมมะซึ่งมีความกลัวเป็น เงื่อนไขแฝงไว้ด้วย"** ถึงกระนั้นก็หาใช่จะเป็นสิ่งเลวร้ายไม่ เพราะถ้ามองที่วิถีการเปลี่ยนแปลงแล้วน่าจะพบว่า เป็นเพราะยังไม่ ถึงจุดซึ่งสามารถหยั่งรู้ได้ครบถ้วนเท่านั้น

ในเมื่อรากฐานธรรมชาติจริงของแต่ละคน เป็นสิ่งอิสระ ดังนั้นแม้ว่าในช่วง เวลาเดียวกันจะทำให้มนุษย์ซึ่ง ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันสะท้อนภาพความจริงให้เห็น เหมือนกันไม่ได้ แต่ถ้าอีกด้านหนึ่งสามารถมองจากรากฐานที่อิสระ-

ถึงระดับหนึ่งแล้วย่อมเข้าใจได้ว่า ในที่สุดทุกคนคงไปถึงจุดซึ่งเป็นหนึ่งเดียวกันหมด ไม่ว่าจะเร็วหรือช้ากว่ากันแค่ไหน

อย่างไรก็ตาม บุคคลผู้ซึ่งเข้าใจความจริงในระดับหนึ่งแล้วย่อมมุ่งทำงานอย่างปราศจากความท้อแท้ อีกทั้งมีธรรมชาติที่ขยายขอบข่ายเชื่อมโยงถึงได้ทุกเรื่องอย่างคล่องตัวจากรากฐานความคิดของตน ส่วนผู้ที่ยังยึดติดมักมองด้วยความรู้สึกที่ว่า "เปลี่ยนไปเป็น เรื่องอื่นซึ่งไม่เกี่ยวกับเรื่องเก่า" อย่างไรก็ตามผู้ที่นำปฏิบัติอย่างจริงจังย่อมช่วยให้รากฐานตัวเองเปิดกว้างและลุ่มลึกยิ่งขึ้นจึงทำงานอย่างมีความสุข และยิ่งพบว่า "การทำงานกับการพักผ่อน เป็นสิ่งอยู่ร่วมรากฐานเดียวกันโดยแท้"

ภายในรากฐานความรู้สึกของบุคคลผู้ซึ่งเข้าใจถึงความจริงแล้วย่อมรู้ได้ว่า เป้าหมายในการทำงานซึ่งเน้นที่ "ประโยชน์สุขของเพื่อนมนุษย์" โดยเฉพาะด้านที่ชีวิตยังคงอยู่ในสภาพ "ค้อยโอกาสกว่าคน" รวมถึงเยาวชนคนรุ่นหลัง ซึ่งชีวิตคนที่อยู่นี้ในค่านิยมมีธรรมชาติที่ "ต้องการความจริงใจจากอีกด้านหนึ่ง" เพื่อช่วยให้สังคมสามารถสืบทอดตัวเองต่อไปได้อย่างมั่นคง ดังนั้นผู้ซึ่งสนใจปัญหา "ความมั่นคงของชาติก็ดี ของสังคมก็ดี จึงควรตระหนักถึงสังขรณ์ข้อนี้ไว้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น"

อย่างไรก็ตามประโยชน์อันพึงได้รับในอีกด้านหนึ่ง บุคคลผู้ปฏิบัติได้ย่อมได้รับคุณค่าทางจิตใจ จากผลสะท้อนซึ่งหวนกลับมาช่วยให้ตนมีโอกาสเรียนรู้ถึงความจริงของทุกสิ่งทุกอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้นโดยถือเอาแก่นแท้ของชีวิตตนเองเป็นเป้าหมายสำคัญ โดยที่เข้าใจว่าคือวิถีทางอันเป็นที่สุดของชีวิตแล้ว

ในขั้นนี้จึงใคร่ขออนุญาตฝากไว้ให้แต่ละคนนำไปพิจารณาใช้เป็นแง่คิด โดยที่หวังว่าน่าจะช่วยให้ชีวิตดำรงอยู่ต่อไปได้อย่างมีความสุข และมีกำลังใจที่จะมุ่งมั่นทำงานสู่การสร้างสรรค์สืบไปอย่างไม่ท้อแท้ไม่ว่าในอนาคตจะมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นก็ตาม แม้ว่าสังคมจะไปถึงช่วงซึ่งต้องเปลี่ยนแปลงรูปลักษณ์และสภาพไปเป็นอย่างไรย่อมเข้าใจได้ว่าเป็นธรรมชาติที่ควรได้รับการยอมรับถึงความจริงอย่างไม่อาจฝืนได้

ธรรมชาติของวิถีความคิดที่เข้าถึงจุดหวนกลับได้แล้ว

ในเมื่อวิถีการเปลี่ยนแปลงของทุกสิ่งทุกอย่างมีลักษณะเป็นธรรมจักรแม้กระทั่งความคิดของมนุษย์แต่ละคนก็เช่นกัน ก็บอกละหนึ่งซึ่งในอดีตมักนำมากล่าวโดยที่เชื่อว่าเป็นสังขรณ์ของชีวิตมนุษย์ที่เกิดมาในโลกก็คือ "ในช่วงแรกของชีวิตมนุษย์แต่ละคนมีการใช้ประโยชน์จากสังคมและโลก ครั้นถัดมาถึงช่วงหลังจึงหันสู่สังคมและโลก ถือเป็นธรรมชาติ"

จากประสบการณ์ชีวิตเท่าที่ผู้เขียนมุ่งทำงานร่วมกับเพื่อนมนุษย์ท่ามกลางภาวะความหลากหลายของความคิดเพื่อนมนุษย์โดยที่รักษาความเป็นตัวของตัวเองไว้อย่างมั่นคงมาโดยตลอด โดยเฉพาะเน้นที่ชนรุ่นหลังซึ่งชีวิตยังคงอยู่ในสภาพที่ยังไม่ถึง ทำให้ตนเริ่มรู้สึกถึงความจริงชัดเจนยิ่งขึ้นเป็นลำดับว่า "ความรู้สึกของบุคคลใดยังมาไม่ถึงจุดซึ่งทำให้รู้สึกว่า เยาวชนคนรุ่นหลังเป็นครูที่สอนตนมากกว่าที่ตัวเองสอนเขาทั้งหลาย ความเป็นครูที่แท้จริงหรือความเป็นผู้ใหญ่อย่างแท้จริงของบุคคลผู้นั้นย่อมยังไม่เกิดขึ้น"

หรืออาจกล่าวสั้น ๆ ว่า "บุคคลผู้ใดไม่คิดว่าคนเป็นผู้ให้คนอื่นนั้นแหละคือผู้ที่ถึงจุดให้คนอื่นอย่างแท้จริงแล้ว" ซึ่งสามารถอธิบายให้เป็นรูปธรรมได้ว่า ผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวหมายถึงผู้ซึ่งมีคุณธรรมและเมตตาธรรม โดยที่มีความเข้าใจเพื่อนมนุษย์บนพื้นฐานความหลากหลายอย่างพร้อมมูลครบถ้วนถึงระดับหนึ่งแล้ว จึงเป็นผู้ให้โอกาสชนรุ่นหลังเรียนรู้ทุกสิ่งซึ่งสัมผัสได้ในวิถีชีวิตแต่ละคนอย่างอิสระ กับอีกด้านหนึ่งตนเองก็มีการมุ่งปฏิบัติตนบนพื้นฐานธรรมชาติของตัวเองให้ถือเป็นแบบอย่างที่ดีได้อย่างชัดเจน

วิถีความคิดบุคคลใคก็ตามที่เข้าถึงจุดหวนกลับได้เร็ว จึงมีช่วงเวลาช่วยให้เกิดภาวะสร้างสรรค์สังคมอย่างแท้จริงยาวนานมากขึ้น ส่วนผู้ซึ่งชีวิตผ่านพ้นมานานจนถึงวัยใกล้เกษียณอายุแล้ว แต่ยังไม่ถึงจุดหวนกลับ ก็เท่ากับว่า

เป็นคนถ่วงความเจริญ เพราะจากภาพรวมของวิถีชีวิตจะพบว่า ถูกใช้ไปในทางที่ยังเข้าไม่ถึง "การกินให้แต่สังคม" อย่างถึงรากฐานจิตใจ ยิ่งมีการสะท้อนให้เห็นภาพของวิถีทางซึ่งยังคงมุ่งเน้นไปสู่ด้านหน้าหรือขึ้นด้านบน โดยที่ไม่อาจเห็นได้ถึงคุณค่าจากการมองหวนกลับ ยิ่งมีการแสดงออกให้คนอื่นเห็นว่า "คนต้องการเข้าไปช่วยให้สังคมดีขึ้น"

บุคคลใดแสดงออกให้อ่านได้ชัดเจนว่าธรรมชาติในรากฐานความคิด เข้าถึงจุดหวนกลับแล้ว ย่อมช่วยให้รู้ได้ว่า ช่วงชีวิตของบุคคลผู้นั้นมาถึงจุดละกิเลสในระดับหนึ่งแล้ว จึงน่าจะถือว่ามีความพร้อมแล้วทุกด้าน ดังเช่นที่มีการปฏิเสธที่จะเข้าไปมีตำแหน่งและอำนาจในการบริหารกิจการต่าง ๆ ซึ่งมีอามิสเป็นผลตอบแทน หากมุ่งทำงานโดยที่รักและสนใจลงสัมผัสผู้คนระดับล่างอย่างอิสระ แต่ผู้ซึ่งยึดติดวัตถุและอำนาจมักมองว่า เพราะมีทุกสิ่งทุกอย่างพร้อมมูลแล้ว

ซึ่งประเด็นนี้อาจตีความได้สองด้าน ยิ่งคนส่วนใหญ่ในสังคมมีรากฐานยึดติดอยู่กับด้านวัตถุ มักมีแนวโน้มมองด้วยความเข้าใจมุ่งเน้นไปยังด้านที่มีทรัพย์สิน เงินทองและรูปวัตถุอย่างพร้อมมูลแล้วด้านเดียว ซึ่งความจริงแล้วหากรู้ถึงสังขรณ์น่าจะเข้าใจความหมายของคำว่า "ความพร้อมมูลทุกด้าน" ที่หมายถึงรากฐานซึ่งละกิเลสได้ถึงระดับหนึ่งแล้วมากกว่า ซึ่งจะช่วยให้เจ้าตัวสามารถทำงานอย่างมีความสุข แม้ว่าตนจะต้องเผชิญกับความอึดอัดขัดสนในด้านทรัพย์สินเงินทองแค่ไหน คนลักษณะเช่นนี้ย่อมไม่ปรึกษาหารือหรือนำสิ่งใดมาอ้างเพื่อหวังแก้ตัว

สังขรณ์ของวิถีทางหวนกลับ สามารถนำมาใช้ให้บังเกิดผลสำเร็จอย่างแท้จริงได้ทุกเรื่อง แม้ "การแก้ไข-ปัญหาสิ่งแวดล้อมซึ่งหลายกรร่วมกันแสดงออกว่าเป็นเรื่องใหญ่" ถ้ามนุษย์ละกิเลสได้ทุกสิ่งก็จะกลับฟื้นคืนสู่สภาพปกติ

กรณีตัวอย่างจากของจริงซึ่งช่วยให้ท่านได้ว่าคนที่มองหวนกลับได้ยังคงเป็นส่วนน้อย

ภาพซึ่งเห็นได้ชัดเจนก็คือ การที่มีกระแสแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วยการเน้นนำเงินมาบริจาค แม้การปลูกป่าและการคิดนำพันธุ์ไม้และสัตว์ป่าซึ่งคนมีไว้ในครอบครองกลับคืนสู่ป่า ดังเช่นที่เคยพบว่าท่ามกลางบรรยากาศการประชุมสัมมนาปัญหาสิ่งแวดล้อมครั้งใหญ่ มีการกล่าวมาโดยคนในกลุ่มซึ่งมีทรัพย์สินเงินทองจำนวนมากว่า "เราาร่วมกันมามากแล้ว ขอให้ไปรักษาผลธรรมชาติกันบ้าง" เพราะมองหวนกลับไม่ได้ แทนที่จะเห็นถึงความจริงว่า "ธรรมชาติมีการพัฒนาจากรากฐานตัวเองอย่างอิสระมาแล้วเป็นเวลานาน ดังนั้นการที่มนุษย์คิดว่าเข้าไปเป็นเครื่องมือแก้ไขปัญหาก็เป็นเรื่องผิดเพี้ยน" ดังนั้นจึงทำให้เข้าใจว่า ในส่วนลึกก็ยังคงนำเอากิเลสเข้าไปแฝงไว้เพื่อหาหวังประโยชน์ส่วนตนต่อไปอีก ผู้ที่สามารถมองหวนกลับได้ย่อมพบความจริงว่า ถ้าสามารถละกิเลสให้ลดน้อยลงมาสู่ระดับซึ่งมีเหตุ-มีผลสอดคล้องต้องกันระหว่างสองด้าน มนุษย์แต่ละคนกับชีวิตและสรรพสิ่งซึ่งปรากฏอยู่ในกระแสสิ่งแวดล้อมย่อมอยู่-ร่วมกันเป็นสังขรณ์ให้เห็นความหวังได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเน้นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมที่เป็นเพื่อนมนุษย์ก่อนสิ่งอื่น ๆ

หากเน้นที่มนุษย์ น่าจะนำการพิจารณาไปสู่ประเด็น "ระหว่างธรรมชาติของ เด็กกับผู้ใหญ่" โดยถือเป็นพื้นฐานสำคัญที่สุด ถ้าผู้ใหญ่สามารถละกิเลสในตนเองลงไปได้บ้าง เด็กก็จะได้รับโอกาสให้พัฒนาขึ้นมาจากรากฐานจริงของตนเอง ทำให้เกิดวิถีการเรียนรู้ซึ่งส่งเสริมให้เป็นคนรู้เหตุรู้ผลลึกซึ้งยิ่งขึ้น ซึ่งแน่นอนที่สุด ย่อมช่วยให้สังคมสามารถสืบสานสิ่งที่ดีงามสู่ชนรุ่นหลังซึ่งเป็นอนาคตให้มีความหวังเด่นชัดยิ่งขึ้น และถ้าสามารถหวนกลับได้ย่อมพบความจริงว่า "สิ่งสำคัญที่สุดก็คือ ผู้ที่ละกิเลสได้จริงย่อมบังเกิดผลดีในการทำงานอย่างมีความสุข"

มีตัวอย่างของจริงอีกกรณีหนึ่ง "ก่อนถึงช่วงซึ่งปีเก่า 2539 จะจากไป ซึ่งโดยสังขรณ์ยอมมีปีใหม่ 2540 เข้ามาแทนที่" ท่ามกลางบรรยากาศของสังคมซึ่งกำลังตกต่ำมีเหตุการณ์หนึ่งที่เปิดโอกาสให้คนทั่วไปได้ เรียนรู้ถึงความจริง "มีการพิจารณาเลือกสรรบุคคลผู้ซึ่งคนแต่ละมุมคิดว่าน่าจะเหมาะสม เพื่อเข้าไปรับหน้าที่ในฐานะ สมาชิกสภาาร่างรัฐธรรมนูญ" ซึ่งทางการกำหนดวันเลือกตั้งขึ้นต้นไว้ในวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539 ทำให้บรรยากาศในสังคมมีการเคลื่อนไหวอย่างคึกคักขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ทั้งยังมีกระแสเชื่อมโยงต่อมาจนถึงช่วงใกล้ปีใหม่

ก่อนหน้าถึงกำหนดดังกล่าวเพียง 3-4 วัน ผู้เขียนมีโอกาสพบกับบุคคลที่ เคยรู้จักกันโดยบังเอิญ และได้รับ

การบอกเล่าว่า ที่ประชุมสภามหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งมีมติเป็นเอกฉันท์ให้เสนอชื่อบุคคลกลุ่มหนึ่งในสายวิชาการเข้าสู่การพิจารณารับหน้าที่สมาชิกสภาข้าราชการราษฎรรมนูญซึ่งมีชื่อตนรวมอยู่ด้วย และยังกล่าวต่อไปว่า เขาจะติดต่อบทบาทมาถึงตัวอีกครั้งว่ายินดีรับหรือไม่ เนื่องจากเรื่องนี้อยู่ที่ความสมัครใจ หลังจากรับฟังแล้วผู้เขียนก็ไม่ได้พูดอะไรต่อไปอีก

ถัดจากนั้นมาประมาณ 2-3 วัน ก็มีคนโทรศัพท์จากมหาวิทยาลัยดังกล่าวมาโดยที่แจ้งเรื่องให้ทราบตรงกับข้อมูลซึ่งได้รับการบอกเล่ามาก่อนและขอทราบว่าจะยินดีให้เสนอชื่อต่อไปหรือไม่ ตนจึงตอบกลับไปอย่างสุภาพแต่พยายามให้เหตุผลอย่างชัดเจนที่สุดว่า "ผมขอขอบคุณที่ไ้กรุณาให้เกียรติไว้วางใจในครั้งนี้ แต่ตนคิดว่าประการณ์ชีวิตเท่าที่ผ่านปรากฏการณ์ต่าง ๆ มานานพอสมควรได้ช่วยให้มีโอกาสเรียนรู้สังขรณ์จนถึงขั้นทำให้วิถีความคิดทวนกลับมามองเห็นประโยชน์จากอีกด้านหนึ่งซึ่งมีความจริงอยู่ที่ตนคิดและเชื่อมั่นว่า ถ้าปฏิบัติ ณ จุดนี้ต่อไปน่าจะถึงจุดร่วมระหว่างประโยชน์สุขของสังคมกับคุณค่าของตนเองด้วย"

แทนที่จะมุ่งความสำคัญสู่ด้านบนซึ่งเน้นอยู่ที่รูปแบบ แต่ก็เชื่อว่าจะไม่เห็นด้วยกับคนซึ่งยังมาไม่ถึงจุดนี้โดยที่เห็นว่าควรผ่านวิถีทางเช่นนั้นมาก่อนเพื่อการเรียนรู้ ส่วนตนเองน่าจะมุ่งทำงานบนวิถีทางนี้ต่อไปน่าจะช่วยให้รากฐานสามารถหยั่งลงลึกซึ่งยิ่งขึ้นบนพื้นฐานที่กว้างและอิสระ ส่วนการคิดถึงประโยชน์สุขของส่วนรวมนั้น บนวิถีทางดังกล่าวย่อมมีเป็นธรรมชาติอยู่แล้ว และยังบังเกิดความสุขจากการทำงานด้วย ตนจึงขอเสนอให้พิจารณาเสนอชื่อคนรุ่นหลังน่าจะเหมาะสมกว่า

เท่าที่ชี้แจงไปแล้วน่าจะจะมีเหตุผลชัดเจนให้สรุปได้ว่า ตนปฏิเสธที่จะขึ้นไปอยู่ด้านบนอีก และจริง ๆ แล้วในอดีตที่ผ่านมาจะพบว่า ผู้เขียนได้ปลดตัวเองออกมาสู่อิสระเป็นช่วง ๆ แทนทุกเรื่อง แม้ว่าแต่ละช่วงอาจมีคนมองแล้วคิดว่า เป็นเพราะเหนื่อยมากแล้วบ้าง อายุมากแล้วบ้าง ก่อนที่จะพบต่อมาว่า หลังจากปลดตัวเองออกมาแล้วกลับ มีคนมาหาอย่างหลากหลายอีกทั้งมีงานมาให้ทำมากยิ่งขึ้นกว่าเก่า ซึ่งตนก็พิจารณาให้ความร่วมมือจากใจที่เปิดกว้างอยู่ตลอดเวลา

มีประเด็นสำคัญอีกสิ่งหนึ่งซึ่งหลายคนมักมองไม่ถึงก็คือ การนำงานมาให้จากพื้นฐานที่หลากหลายถือเป็นโอกาสดีที่ช่วยให้ตัวเองเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างจากรากฐานจริง ทำให้มีความคิดลุ่มลึกยิ่งขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ

จากช่วงเวลาระหว่างการพิจารณาเลือกผู้ที่จะเข้าไปเป็นสมาชิกสภาข้าราชการราษฎรรมนูญ ซึ่งผ่านพ้นมาจนกระทั่งถึงวันที่ 17 ธันวาคม ฯ. ตนก็เดินทางขึ้นไปร่วมกิจกรรมสัมมนาวิชาการเกี่ยวกับเรื่องพัฒนาคุณภาพคน ซึ่งจัดโดยคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พอเดินทางไปถึงก็มีหลายคนเล่าให้ฟังว่า พบรายงานข่าวจากหนังสือพิมพ์ในกรุงเทพ ฯ. บางฉบับว่า ชื่อผู้เขียนได้รับการเสนอเข้าไปสู่การพิจารณาคัดเลือกให้เป็นสมาชิกสภาข้าราชการราษฎรรมนูญ

ทันทีที่รับฟังทำให้รู้สึกสับสน เนื่องจากมีรายละเอียดที่ทาบตามถึงตัวซึ่งตนก็ตอบปฏิเสธไปแล้ว พร้อมทั้งชี้แจงเหตุและผลไปให้เข้าใจค่อนข้างชัดเจนด้วย จึงสันนิษฐานเป็นสองทางว่า ฝ่ายเจ้าของเรื่องอาจไม่เข้าใจจึงได้เสนอไป แต่ประเด็นนี้คงไม่น่าจะเป็นได้ เพราะก่อนเสนอจะต้องส่งแบบฟอร์มมาให้เจ้าตัวกรอกข้อมูลรายละเอียดเพื่อใช้เป็นหลักฐานตามระเบียบเสียก่อนซึ่งก็ไม่ปรากฏ ส่วนอีกทางหนึ่งอาจสืบเนื่องมาจากคนหนังสือพิมพ์ฉบับที่รายงานข่าว ได้กระทำการไปก่อนจะพบว่าข้อมูลมีความสมบูรณ์ครบถ้วนตามขั้นตอนแล้ว หากเกิดจาก"ความอยากได้ข่าว"จึงคว่นกระทำการไปก่อนอย่างขาดความรับผิดชอบ

ทำให้สามารถรู้ถึงสังขรณ์ข้อหนึ่งว่า "ความอยากของมนุษย์เป็นสิ่งทำลายความรู้สึกรับผิดชอบซึ่งแต่ละคนควรมีเป็นคุณสมบัติอยู่ในรากฐาน เพื่อความสมบูรณ์ครบถ้วนของชีวิตที่พึงสามารถทำหน้าที่อย่างได้ผลจริงจัง"

อนึ่ง แม้ว่าจะทำให้รู้สึกสับสน แต่แทนที่จะมุ่งมองออกจากตัวเองทำให้คิดว่า สิ่งดังกล่าวทำให้คนมีส่วน

รับผลเสียหาย" กลับทวนถามองผู้ถือด้านหนึ่งว่า น่าจะช่วยให้ตนได้รับประโยชน์สุขเพิ่มขึ้น เพราะแทนที่จะหลงโทษคนอื่น เช่น เมื่อครั้งยังเป็นเด็ก กลับมองเห็นว่าตนได้รับการฝึกฝนจิตใจจากสิ่งดังกล่าว ให้เป็นคนเข้าใจถึงความจริงลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ยิ่งในช่วงซึ่งปีเก่ากำลังจากไปโดยมีปีใหม่เข้ามาแทนที่ แม้ว่าสิ่งนี้เป็นเพียงประเด็นหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นจากช่วงสั้น ๆ ของชีวิตและไม่น่าจะถือเป็นเรื่องใหญ่ แต่ก็ควรถือว่ามีคุณค่าแก่ตนเองอย่างยิ่ง **"ตั้งมั่นที่หลักธรรมได้ก็แน่วไว้ว่า ให้มองทุกสิ่งในคำนี้"** แต่การณจะเข้าถึงได้ย่อมเกิดจากการนำปฏิบัติทุกสิ่งทุกอย่างบนพื้นฐานความเป็นตัวของตัวเองอย่างต่อเนื่องกันมาโดยตลอดโดยที่มั่นคงอยู่ได้ ร่วมกับอีกด้านหนึ่งซึ่งให้ความสนใจนำทุกสิ่งทุกอย่างที่ผ่านเข้ามาสู่วิถีชีวิตและพบว่าคือปัญหาหาคิดค้นหาความจริงและทางออกให้ถึงที่สุด

สรุปแล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งพบจากบรรยากาศในสังคมที่มีความสับสน หลังจากทวนกลับมาทบทวนจนกระทั่งถึงที่สุด ก็มองเห็นได้ชัดเจนว่า จริง ๆ แล้วหาได้เป็นเช่นที่เคยคิดไม่ หากความรู้สึกสับสนนั้นอยู่ในรากฐานจิตใจตัวเองโดยแท้ ส่วนสิ่งที่พบจากด้านซึ่งอยู่ภายนอกน่าจะถือเป็นธรรมชาติของแต่ละคนโดยที่ตนมีหน้าที่สนใจเรียนรู้ เพื่อให้วิถีการดำเนินชีวิตมีโอกาสเข้าถึงความจริงลึกซึ้งยิ่งขึ้น แทนที่จะปฏิเสธสิ่งเหล่านั้นทำให้ต้องสูญเสียโอกาสในการยกระดับคุณภาพชีวิตตนเองให้สูงขึ้น

หากทวนกลับมาพิจารณาถึงสังคมยุคปัจจุบันจะพบว่า จากวิถีการเปลี่ยนแปลงที่สะท้อนให้เห็นถึงความจริงว่า ในภาพรวมมีคนซึ่งวิถีชีวิตผ่านพ้นมาถึงช่วงหนึ่งแล้ว น่าจะสามารถทวนถามองผู้มกลับมาเพื่อเห็นความจริงได้ และคนกลุ่มนี้ถือเป็นพื้นฐานความสำเร็จในการพัฒนาสังคมสู่ความหวังเพื่อความดีงาม แต่พบว่ามีจำนวนลดลงไปจนทำให้รู้สึกว่าการกลายเป็นคนส่วนน้อยลงไปเรื่อย ๆ คงจะเห็นว่ามีผู้ที่แย่งชิงกันขึ้นไปสู่ตำแหน่งหรืออภินันทน์ก็คือ มองภาพการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วยทิศทางออกจากตัวเองเพิ่มปริมาณรวดเร็วยิ่งขึ้น

สังขธรรมดังกล่าวย่อมมุ่งชี้ให้อ่านได้ถึงความจริงว่า วิถีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นสิ่งกำหนดภายในตัวเองอย่างเป็นธรรมชาติให้เชื่อมั่นว่า สภาพการณ์ทั้งหลายในสังคมจะตกต่ำลงไปอีกจนถึงที่สุด ไม่ว่าจะเกิดเหตุการณ์ใดติดตามมา ย่อมเข้าใจได้ว่า สิ่งเหล่านั้นต่างก็อยู่บนพื้นฐานความหลากหลายของรูปแบบสิ่งซึ่งเกิดขึ้นจากสภาพอันเป็นธรรมชาติทั้งสิ้น

ดังนั้นบุคคลใดสามารถเข้าใจได้ถึงรากฐานจริงย่อมรู้ว่า ทุกสภาพการณ์ซึ่งปรากฏให้ตนมีโอกาสสัมผัสได้ในวิถีชีวิตประจำวัน ล้วนมีบทบาทสอนธรรมะอย่างเท่าเทียมกันหมดโดยปราศจากเงื่อนไขว่าสิ่งนั้น เล็กสิ่งนี้ใหญ่ สิ่งนั้นหนักสิ่งนี้เบา สิ่งนั้นร้อนสิ่งนี้เย็น แม้สิ่งนั้นดีสิ่งนี้ไม่ดี และบุคคลใดเข้าถึงแล้วย่อมทำงานและใช้ชีวิตร่วมกับเพื่อนมนุษย์ได้อย่างปราศจากความทุกข์

จึงสรุปได้ว่าความสุขที่แท้จริงเป็นสิ่งปรากฏอยู่ในรากฐานความรู้สึกของตนเองโดยแท้ ดังนั้นวิถีความคิดซึ่งได้รับการปรับเปลี่ยนทิศทางโดยธรรมชาติในตนเองให้ทวนกลับมาเน้นความสำคัญของการเรียนรู้ เพื่อค้นหาความจริงจากกระแสเงื่อนไขที่อยู่ในรากฐานดังที่มีการกล่าวว่**"ชีวิตแต่ละคนที่มีโอกาสเติบโตยิ่งขึ้น ควรให้ความรักและความจริงใจแก่ทุกชีวิตและสรรพสิ่งทั้งหลายซึ่งอยู่ในระดับพื้นดินลึกซึ้งยิ่งขึ้นเป็นธรรมชาติ"**

ผู้ที่นำปฏิบัติได้แล้วย่อมพบว่า นี่คือเหตุแห่งความสุขซึ่งปรากฏอยู่ในตนเอง และถ้ามีผู้นำปฏิบัติได้แล้วเป็นส่วนใหญ่ย่อมเกิดความสงบสุขแก่สังคมเป็นหนึ่งในเดียวกันด้วย

ดังนั้นไม่ว่าสภาพการณ์ดังกล่าวจะปรากฏเป็นความจริงแม้เพียงหนึ่งเดียว ถ้ามีความแน่วแน่ช่วยให้มั่นคงอยู่ได้ เมื่อโอกาสเปิดให้ย่อมสามารถสานสู่เมฆกว้างอย่างเป็นธรรมชาติได้ด้วยตัวเองเสมอ

จากการนำปฏิบัติบนพื้นฐานความเป็นตัวของตัวเองอย่างอิสระและมีความมั่นคงมาโดยตลอด ทำให้เริ่มมองเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้นเป็นลำดับจนกระทั่งเชื่อมั่นว่า การเรียนรู้จากความรู้สึกรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมอันหลากหลายที่ดำรงอยู่ร่วมกัน รวมถึงภาวะหลากหลายของสรรพสิ่งต่าง ๆ จากรากฐานที่อิสระ ย่อมช่วยให้มีโอกาสเข้าถึงความจริงซึ่งปรากฏเป็นหนึ่งเดียวภายในรากฐานตนเองได้ในที่สุด อันควรถือว่าคือที่สุดแล้วสำหรับวิถีการเรียนรู้ของมนุษย์แต่ละชีวิต.

5 มกราคม 2540